
ERDERA DALA-TA - II

O a izuga ia dan kaltea, euskal-gogoari buruz egiten dana, aspaldidanik egiten ari zaiguna. Ez da ori naikoa oindiño.

Guzi oi, ikasi dugun guzia, inda ez, erderaz ikasi dugulako, erdera ezufetaraño ta buru-muiñetaraño sartu zaigu, ta guziok, euskera ar'etaz ikasi dugunok ere, gure oldozpen guziak, berez, erderaz egiten ditugu, ala beafik.

Gure adimena erderaz elikaturik dagoelako, euskeraz yardutean ere, erdal-itzen bidez oldozteko bearturik gagoz.

Eta o ela, gure gogoa erdaldunagoa da euskalduna baño; o a gure gogoa ere guztiz menperatuik, eta erdera izan da lan ori gugan burutu duena.

Gudalari, ertzain eta txapel-oke en bitartez lortzeko eziña zana, erderaren bidez egin digute; ta aien indaiaz euskal-gorputza, lotu, estekatu ta jopu biurturik baldin badago, areago, askoz geyago euskal-gogoa erderaren indafaz; eta egokera ontatik azkatzea lengo artatik baño mila bider zalagoa izango zaigu, enurarik gabe.

Naiz eta e iketari buruz azkatasun audiena izan, urteak eta urteak, gizaldiak ere, ta lan eta naimen biziena izango zaizkigu beafak gogoaren izarian yarei izateko.

Zer egin bea , bada, geron aldetik egizkoa dan gure egokera itun ontan? Euskera ikasi, noski, lendabizi, ta ondo ikasi ere. Euskera ikasten ez duen euskaldunak, naimenez ala naimen berezirik gabe, ontzat artzen du gure jopu-egokera au, ontzat artzen du abe iaren eriotza; aitzitik, euskera ikasten duen euskaldunak lanik egokie-na dagi bere burua azkatzeko ta Euzkadi'ren azkatasuna laguntzeko.

Ta guziok beti egi aundi onezaz gogoratu bea dugu: Euzkadi'rentzat erdera eriotza da, ta euskera bizia; erderaren bidez iltzera goaz, euskeraren bidez bizira; ta arazo ori ain argi dugularik, ez da esan bear ibiltzeko gure bidea zein dan.

Erderaren eskef eta gure arerioen naiaz, gaur gure E i erdal-gogoa nagusitu zaigu, euskal-gogoa ufutiko mendietara baztertuta dagoelarik; eta ufutiko txokoetaraño ere eltzen ari zaigu, gure Euskal-E ia zearo Erdal-Efia biurtzeko xedeaz. Ortxe dago gure ebazkizun guziaren muña.

Gure artean asko ta gogor mintzatzen da gudalari, ertzain eta txapel-oke en aurka, ta guzia oso gutxi dala esan bea , guzti oiek gure kaltez egin dutena gogoratu ezker. Osterantzean guretaz askoz txaragoa dan erderaren aurka oso gutxi da entzuten dana; ulerkaitza benetan ori, erdera guretaz gogo-gudalari, gogo-ertzain eta gogo-txapel-oke a batera izanik.

Erdera ta erdal-gogoa alde ta txoko guzietan sartu ta sartzen ari zaizkigula esan dugu, bai ta euskeran bertan ere. Gaur erderakada bat ontzat artzen da gurean euskeraz egitean, gero beste bat eta biar geyago; ta erderakada oiek euskal-itzak baztertu ta oien tokian geratzen dira gure izkuntzan pipiaren lana burutzeko.

Lan kaltefafi ori dagoeneko buruturik dala esan bea , toki batzuetan besteetan baño neufi aundiagoaz: emen, euskal-basefietan, eunetik ama edo; or, euskal-e i txikietan, eunetik ogei apika, ta aundiagoak diran beste e i batzuetan, be ogei ausaz; an, uri aundietan, Bizkaya'ko sartaldean, Laburdi'ko itxasaldean, la Araba ta Napa oa osoan, eunetik eun. O ek erakusten du, garbi, erderaren auferapena ta euskeraren atzerakada; of ikusten da, argi, gure E i 'aren eriotzarako bidea.

Gudalari, ertzain eta txapel-oke ak, egiten digutena-gatik, gure arerio amo atuak baldin badira, orixe bera da erdera guretaz, eta geyago ere, beste guzti aiek baño kalte aundiago ta sakonago gure gogo-bizian egiten digulako.

Onezkero izugafia dugu gure Efan egiña dagoen kaltea, ta izugafiak ere kalte ofezaz sendatzeko egin bea ditugun alegiñak. Alegin oien bidez, euskera gure bizi guzian barna, gero ta geyago, sartu bea dogu, bakoitzak bere aldetik ta guziok batera; euskeran bertan, alik eta geyenak, erderakadak baztertu bea ditugu ta oien orde zokoratu ala aitzuta geratu diran euskal itzak erabiltzeko, edo euskal-itz be iak eratzean. Eziña izango zaigu, eiki, erderakada guziak kentzea, ain barneraño sartu baitiran batzuk.

Amaika gaietan, noski, beste itz be iak so erazi bea - izango ditugu, ta askotan erderazkoak izango zaizkigu bea ak e oak; baña bea ortarako oso egokia izango litzaiguke españera ta parantzera ez diran beste erderae-tara jotzea, esandako bi oiek guretaz o en kaltega iak diralako.

Lan aundi ta ikaragafia, benetan, au ean agertzen zaiguna; baña oso osorik ontzat artu bear dugu lan ori, gure E ia bizi dedila nai baldin badugu, o en ezinbestekoa baita.

Barne-barnetik euskaldun guziaz gartsuki eskatzen diegu ororena dan ebazkizun ori afeta aundienaz begiratzeta ta aztertzea; bai ta, bereziki, lanerako muke iñor gara ez dedin. Baitezpadakoa baita bide ortan barna arizatea, gure euskal-gogoari eusteko ta gogo-bizi ortan, azkenez, yarei izan gaitezken.

URRESTARAZU'TAR ANDONI
UMANDI (+)